

Batı Neden Gülen Hareketini Çok Seviyor?

Tuncay Kardaş

New York Times'da yayınladığı bir makalede, Türkiye'deki darbe girişiminin arkasındaki adam, Fethullah Gülen şunları yazdı: "Batılı demokrasiler ılımlı Müslümanlar arıyorken, ben ve Hizmet hareketindeki arkadaşlarım, El-Kaide'nin 11 Eylül saldırılarından İslam Devletinin gerçekleştirdiği vahşi katliamlara ve Boko Haram'ın adam kaırma olaylarına kadar, her türlü aşırı şiddete karşı açık bir duruş sergiledik." Dünyadaki şiddet yanlısı "İslamcı" hareketlere kıyasla, mensubu olduğu hareketi "ılımlı Müslümanlar" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından Batıdaki akademik ve kamusal söylemlere yayılmıştır. Gülen ve hareketi hakkında yazılan bazı önemli kitap adları bu eğilimi yansıtmaktadır: "Toward an Islamic Enlightenment: The Gülen Movement (İslamcı Bir Aydınlanmaya Doğru: Gülen Hareketi)"; "Islamand Peacebuilding: Gülen Movement Initiatives (İslam ve Barışın İnşası: Gülen Hareketi Girişimleri)"; "The House of Service: The Gülen Movement and Islam's Third Way (Hizmet Evi: Gülen Hareketi ve İslam'ın Üçüncü Yolu)" vb.

Bu nedenle, CIA'nın Milli İstihbarat Teşkilatı Başkan Yardımcısı Graham E. Fuller'in şu soruyu kendisinin sorup cevaplaması şaşırtıcı değildir: "Ciddi bir konudan bahsediyoruz: İslamiyet'in geleceğini hangi hareket temsil edecek? IŞİD? El-Kaide? Müslüman Kardeşler? İslamcı hareketlere yenileri eklense de, Hizmet'i makul, ılımlı, toplumsal anlamda yapıcı ve açık görüşlü teşkilatlar listesinde üst sırada tutarım. Hizmet bir kült değildir, modernleşen ana İslam akımının merkezinde yer almaktadır." Fuller'in mantığı Batı'da bir istisna değildir. Aksine, genel olarak İslam, özel olarak Gülen hareketi düşünüldüğünde Batı'daki hakim kanaati yansıtmaktadır. Batı'daki medyada temel olarak Gülen hareketi ve "ılımlı İslam" neredeyse aynı anlama gelmektedir. Yukarıda bahsedilen kitapların yanı sıra, hemen hemen her düşünce kuruluşunun raporu da Gülen'in "ılımlı ve modern" görüşlerinin ve şiddete karşı oluşunun altını çizmekte ve "barış, hoşgörü ve dinler arası diyalogu teşvik eden, kar amacı gütmeyen kuruluşlarını" övmektedir.

Peki Batı'da hegenomik ve itiraz edilemez bir hal alan Gülen hareketinin bu şekilde yorumlanması nasıl olmuştur? Bunun nedeninin söz konusu okuma biçiminin "iyi Müslüman" ve "kötü Müslüman" arasında mümkün ve düşünülebilir bir ikilik ortaya koyması olduğunu savunuyoruz. Mahmud Mamdani'nin açıkça gösterdiği gibi, bu ikilik Batı'nın İslamcı toplumları disiplin etmesini, kontrol altına almasını, sağlayacak bir anahtardır. Dünya çapında İslamcı toplumlara disiplin getirmek için Batı'nın şiddet içeren "İslamcı" hareketleri kullanması noktasında bu daha açık şekilde görülmektedir. Örneğin, 24 Eylül 2014 tarihinde BM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, Barack Obama şunları söylemiştir: "Dünyanın, özellikle Müslüman toplulukların El-Kaide ve IŞİD gibi örgütlerin ideolojisini açık, güçlü ve kararlı bir şekilde reddetme zamanı gelmiştir." Obama'nın suça bulaşmamış Müslüman topluluklardan talep ve emirleri, Michel Foucault'un daha büyük bir topluma disiplin getirmeye yönelik stratejiler ve mantık unsurlarına ilişkin kaleme aldığı klasik çalışması "Hapishanenin Tarihi"ndeki iddialarını anımsatmaktadır. Foucault'a göre, "cezaı veren, üçüncü bir tarafın müdahale edemeyeceği şekilde, tam bir güç kullanmalı ve düzeltilecek birey kendisine uygulanacak güce tamamen maruz kalmalıdır." Ancak, bu güç "tüm toplumsal alanı kapsama" eğilimi gösterse de, bu durum sadece parmaklıklar ardındaki mahkumlar için uygulanmaktadır. Cezaevinin duvarları dışında bireyler "tamamen soyutlanamaz" ve bütün topluma "tam bir güç"

uygulamak imkansızdır. Bu noktada, mahkumlar toplumun tamamını disiplin etmede güç uygulayan etkenlerin ta kendisine dönüşmektedir.

Toplumdaki "bağımsız" bireylerin mahkumlar tarafından nasıl disiplin edildiği gibi, şiddet eylemlerinde hiçbir rol oynamayan Müslümanların çoğunluğu şiddete başvuran Müslümanlar tarafından disiplin edilmektedir. Bu, "kötü bir Müslüman'ın" Batı'nın hükmettiği dünyada üslendiği ana işlevdir. Bu noktada "iyi Müslümanımız" devreye girer. "Şiddet yanlısı olmayan Müslümanların" aslında kim olduklarını tekrar tekrar dile getirmeden "onların" kim olmadığından bahsetmek, sıradan Müslümanların samimiyetlerini kanıtlayabileceği bir kimlik oluşturmamaktadır. Böylece, Batı'nın modernliğine saygı duyan görünürdeki örneklerin varlığı, şiddet yanlısı gruplar kınanırken sıradan Müslümanların yaşadıkları karışıklık meselesini çözmelerine yardımcı olur. Batı değerlerine saygı ve şiddet yollarına karşı durma söz konusu olduğunda, Gülen hareketi, "barış, hoşgörü ve dinler arası diyalogu teşvik eden" bu Müslüman grupların iyi bilinen örneklerindendir.

Normlar ve söylemler

Gülen hareketinin büyük Batı dünyasına sıkı bir şekilde bağlı olmasının nedenlerinden biri Batı'daki liberal küresel yönetim yolları ile bağlantı kurabilmesidir. Hareket her zaman AB normları gibi Batılı-liberal işbirlikçi sorun çözme mekanizmalarına uyum sağlamaya hevesli olmuştur. Türkiye'nin iktidar partisi Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) politika belirleyicileri ve hareket arasında bir noktada yaşanan anlaşmazlık, Gülen'in hareketi Batı'nın normlarını paylaştan bir ortak haline getirmesini sağlamaktadır. Bu durum özellikle barış ve uyuşmazlık çözümü alanlarında söz konusudur. AK Parti ne zaman ideolojik dünya görüşünü paylaştan bölgesel paydaşlarla işbirliği yapma taraftarı olsa, Gülen hareketi uyuşmazlık çözümü yerine Batılı yaklaşımları tercih etmiştir. Bunun en iyi örneği, 2010 yılında dokuz Türk barış aktivistinin hayatını kaybettiği Mavi Marmara Özgürlük Gemisine yapılan İsrail saldırısının ardından patlak veren tartışmadır. İsrail vakit kaybetmeden AK Parti hükümetinin Türkiye ile Hamas, Hizbullah ve İran gibi unsurlar arasında işbirliği kurmaya çalıştığını iddia ederken, Gülen hareketi hemen ve kesin bir tavırla Batı'nın stratejik müttefiki İsrail'in tarafını tutmuştur.

Seküler hümanizme karşı dini barbarlık veya gericiliğe karşı modernlik gibi ikiliklerin bir dış gerçekliği yansıtan basit kelime oyunlarından ibaret olmadığını, politika/uygulamalara ilişkin edimsel ve üretken unsurlar olduğunu unutmamak gerekir. Bu da insan hakları ve liberal demokrasiye ilişkin Batılı söylemler ve rejimler aracılığıyla Batı ile Gülen hareketini bir araya getiren bir diğer önemli noktadır. Hareket, bu rejimleri tutarsız bir şekilde teşvik eden ve yeniden ortaya çıkaran küresel bir eğitim, iş ve medya ağına sahiptir. ABD ve diğer Batılı devletler himayesinde gerçekleştirilen 11 Eylül sonrası küresel güvenlik ve "Küresel Terörle Mücadele" söylemleri hareketin siyasi İslamcılarının sözde İslamcı kimliklerine ve alternatif güvenlik politikalarına karşı konumunu göstermesi için altın fırsat niteliği taşımıştır.

Bu söylemin güçlendirici niteliği, Gülen hareketinin Batının ötekilik ve güvensizlik söylemlerini başarılı bir şekilde benimsemesini sağlamıştır. Bu da, ABD'nin demokrasiye teşvik ideolojisinde olduğu gibi, grubun ortak Batılı kimlik ve politikalarına dayalı hegemonik güvenlik yönetimi ile ortaklık kurma çabası göstermesine neden olmuştur. Gülen hareketinin (Hamas'a giden siyasi destekten Türkiye'nin Avrupalı yabancı savaşçıların dönüş kapısı olarak iddia edilmesine kadar) AK Parti ve Türkiye'nin Orta Doğu'daki çelişkili dış politikasını söylemsel olarak temsil etmesi, Gülen, AK Parti ve Batı arasındaki kendi aralarındaki veya diğer ilişkilerinin

oluşmasını etkileyen önemli bir anlam yaratma stratejisi olarak görev yapmıştır. Bu ilişkiler somut politika sonuçlarını doğurmaktadır. Gülen hareketi bunun farkında görünmüş ve AK Parti'nin siyasi kimliğinin, köktenci militan örgütlerine yönelik ötekilik söylemleri ile güçlenmesini sağlamıştır. Bu kısmen Batının Gülen hareketini kendi yansıması olarak inşa ettiği başarılı anlam yaratma stratejisi izlemesi ve aynı zamanda AK Parti'ye köktenci dini örgütlerin ekmeğine yağ süren bir sahtekar rolü oynatması sonucu gerçekleşmiştir.

Georgia La Grange College bünyesinde siyaset bilimi profesörü olarak görev yapan John A. Tures gibi Batılı uzmanlar, yukarıda bahsedilen unsurlardan dolayı, Gülen'in Türkiye'ye iadesinin "hapis ve/veya idam cezasına çarptırılması ile bitmeyeceğini" kolayca ve övünerek söyleyebilir. Çünkü ona göre, "Hiçbir ılımlı Müslüman Amerika Birleşik Devletleri'nin doğru olanı yapacağına güvenemeyeceğinden, bu durum aynı zamanda Amerika'nın Ortadoğu politikasının sonuna gelindiğine işaret edecektir." Türkiye'deki darbe girişiminin hemen ardından ortaya çıkan "medeni Gülen hareketine karşı insanlık dışı AKP" ikiliği, uluslararası siyasetin Batılı insanların ne hayal ettiği ve ne anlam çıkardığını sergileyen bir diğer söylemsel stratejidir.

Middle East, Orsam.org.tr

02.08.2016